

ARTICULUS IV. — Argumentorum utriusque sententiae epicrisis.

Maiori quo potui animi candore et perspicuitate argumenta in medium protuli et exposui, quae afferri solent ab utriusque sententiae adstipulatoribus; tum nempe ex auctoritate biblica et traditionali, tum ex aliis theologicae disciplinae fontibus, ex Ecclesiae sentiendi et agendi ratione, ex oecumenicorum conciliorum doctrina, atque ex Sedis apostolicae sensu et praxi. Discussi haec omnia aequa lance, vimque, aut infirmitatem singulorum in propatulo constitui.

Nunc praestat, ex eorundem ad invicem collatione valorem absolutum colligere, ut veram nanciscamur sententiam. Porro si mente anticipatis iudiciis vacua haec expendantur, patebit Cani sententiam fuisse omnino novam, et hactenus in Ecclesia inauditam, omnique prorsus solido fundamento sive biblico sive patristico destitutam, adeo ut ne unum quidem possit afferri documentum, quod aliqua veri specie rem conficiat. Nam ex Scriptura nullum prorsus testimonium a Cano adducitur; illud vero, quod ab insequentibus theologis prolatum est, ut vidimus, de alia omnino re, saltem expresse ac directe, iuxta exegeseos canones est intelligendum. Ex Patribus vero et ecclesiasticis scriptoribus, quorum testimonia innuit Canus, uti pariter ostendimus, ne unum quidem est, quod argumentum istud attingat; idem dicas de aliis, quae a posterioribus auctoribus congesta sunt. Siquidem, ut ex eorum analysi constat, aut alio sensu illa accipienda sunt, aut ostendunt, adhibitam fuisse a sacerdote benedictionem in nuptiis christianis, ut hoc apparatu et ritu sacro conciliaretur sacramento maior a fidelibus veneratio, aut certior Ecclesia fieret de inito coniugio. Hac de causa identidem summis laudibus et praeconiis extollunt salutare huius benedictionis sacerdotalis effectus, qua fiebat, ut fideles legitime nuptias celebrarent, atque ita gratiam consequerentur huius sacramenti propriam.

Hunc autem, et non alium fuisse sensum commendationis,

qua Patres exornarunt nuptialem benedictionem, luculenter factis ipsis patefecerunt. Patefecerunt scilicet 1. ex matrimoniis clandestinis, quae, etsi ut illicita ac illegitima constanter improbaverint, numquam tamen habuerunt ut nulla ac invalida, ut vidimus ex Tertulliano, et confirmari posset pluribus canonibus, qui adhuc hac super re extant (55). Ne vero reponatur, eos valida quidem eiusmodi coniugia habuisse uti contractus, non autem uti sacramenta: illud obstat, quod eiusmodi distinctio olim fuerit penitus ignota, ut suo loco ostendemus; alioquin interdum dissolutionem horum coniugiorum permisissent, quod tamen nunquam factum est, ut in coniugiis infidelium. 2. Patefecerunt ex denegatione benedictionis nuptialis in utraque ecclesia secundis, multoque vero magis tertiis ac ulterioribus nuptiis, ut ex allatis documentis pariter ostendimus (56). Quo enim magis Patres primas nuptias commendabant, eo deteriori in censu secundas nuptias ac tertias habebant. Carebant siquidem secundae ac tertiae nuptiae omnibus, quibus primae condecorari consueverunt, ornamentis, velamine purpureo, pudoris symbolo, supra caput expanso, porrigebantur autem manus velamine obductae, ac destituebantur coronis (57), quas aureas vel myrtis, appio, granatis,

(55) In conc. Lateran. IV, cap. *Cum inhibito de clandest. spons.* Item cap. *Aliter* 50, qu. 5. Grat. *Decr.* cap. ult. *Causae* XXVIII, qu. 1. Cf. Pallavicin. *Hist. conc. Trid.* lib. XXI, cap. IV, n. 26.

(56) Cf. etiam Bingham *Origines seu antiquitates ecclesiasticae.* Halae 1729. vol. IX, lib. XXII. §. II. *Quibus in casibus aliter* (quam per benedictionem) *feri potuerit* coniugium, atque inter caeteros casus recenset bigamiam, ac trigamiam successivam, quae, etsi vera ac rata matrimonia haberentur, minus tamen probabantur; adducitque can. VII. conc. Neocaesariensis.

(57) Cf. Conc. Nicaen. Actione VIII; Ephraem Syrus in *Abrah. et Isaac.*; Paltadius *Hist. Lausiaca*; Evagrius *Hist.* lib. VI; Gregorius Turon. lib. I. cap. 42; Theodorus Stud. lib. I. epist. XXII. In vitis praeterea sanctorum plurima huc pertinentia coronatorum exempla habentur. Gregorius Nyssenus *Exhortat. ad matr.*; et Ephraem *De orat.* orationem nubentium *coronam* vocant; ipsae nuptiae dicebantur *coronatio στεφάνωσις* aut *στεφάνωμα*, nuptique *coronati, στεφανωσις*. Vid. Coustant Porphyrog. *De caeremon. ant. byzant.* lib. I. c. 59. Goar *Euchol.* p. 585. Du Cange voc. *Corona* et *στεφάνωσις*.

olivis, aliisque suave olentibus herbis floribusque plexas fausta quaeque precans novis sponsis imponebat sacerdos (58). Carebant quoque solemnibus benedictione Ecclesiae (59), nec cum ipsis convivari licebat sacerdoti (60); imo et variis poenis multabantur (61). Nemo tamen negaverit secundas has nuptias uti licitas ac validas, et vera rataque matrimonia in facie Ecclesiae celebrata ac sacramenta, habitas fuisse ab Ecclesia quovis tempore, atque propugnatas adversus Montanistas, qui eas damnabant (62).

Exinde etiam patet nullius plane momenti esse nonnullorum recentiorum theologorum animadversionem, nimirum Patres, eo quod nondum *materiae* ac *formae* vocabula invecata fuerint, meliori qua potuerunt ratione, atque aequivalenter benedictionem commemorasse datam a sacerdote, illam quidem tanquam formam, hunc vero tanquam ministrum. Verum haec non est nisi divinatio quaedam non modo omni destituta fundamento, sed praeterea veritati plane contraria; cum verum habuerint sacramentum matrimonii, etiam nulla interveniente benedictione, ut constat ex dictis. Dixi *nulla interveniente benedictione*, siquidem, ut paulo ante animadvertimus, praeter solemnem benedictionem nulla alia plerumque agnoscebatur in

(58) Cf. Theodor. Studit. lib. I. ep. 4.

(59) Conc. Neocaesar. can. VII. cum schol. Balsamonis et Zonarae.

(60) Conc. Laodic. can. I. Basilii can. XIV, cum schol. Balsam.; Theod. cantuar. c. XXVI, etc. Cf. Klee *De secundis nuptiis*. Bonnae 1850. pag. 19, 20.

(61) Cf. Klee op. cit. Nec non Martene. *De antiq. eccles. ritib.*

Notandum porro est, plerosque ritus in utraque ecclesia orientali et occidentali adscitos in nuptiarum celebratione in usu iam fuisse apud Hebraeos, atque paganos; Ecclesiam vero eos sanctificasse, ac ritus per se indifferentes in veri Dei cultum convertisse, ut in aliis factum esse ostendit Marangoni. Interim de coronis nuptialibus librum edidit Maderus, atque hoc ipsum argumentum attigit Paschalius in lib. *De coronis*, nec non Ritterhusius lib. II. *Sacrar. lection.* cap. 9. et Io. Gottl. Bossechius *στέφανοι σπονσι et sponsae*. Io. Frid. Hirtius *De coronis nuptialibus apud Hebraeos*. Petrus Mullerus Dissertation. scripsit *De annulo pronubo*, prout Grotius scripsit *De paranympis* ad Matth. IX. 15. ac *De domiductione* praeter Seldenum in op. *Uxor Hebraea* etiam descripsit Iahn in *Archaeologia biblica*. Vien. 1814. §. 154 seqq.

(62) Cf. Tertull. lib. *De monogamia, et de pudicitia*.

antiqua Ecclesia, uti fidem faciunt euchologia Graecorum et orientalium, ac libri rituales Latinorum; ac de illa sola Patres loquuntur, quae denegabatur secundis et ulterioribus nuptiis, quae certe illa privata non erat, quae ante ingressum in ecclesiam, seu ante templi fores privatim ex Martenio in ecclesia occidentali dari consueverat.

Insuper scholasticorum aetate iam voces *materiae*, *formae*, ac *ministri* obtinebant in re sacramentaria, attamen ne unum quidem scholasticorum invenire est, qui *formam* benedictionem sacerdotalem vocaverit, contractum *materiam*, sacerdotemve *ministrum* sacramenti matrimonii dixerit, sed contenti universim fuerunt docere, per consensum verbis de praesenti matrimonium confici. Ergo defectus horum vocabulorum ratio esse non potuit, ob quam Patres *materiae* et *formae* non meminerint in re, qua de agimus. Eo vel magis, quod potuerint benedictionem *verbum* vocare, consensum *elementum* sacerdotemque *ministrum*, quod pariter nunquam fecerunt. Ideo vero non fecerunt, quia compertum Patribus erat, prout compertum fuit veluti per traditionem quamdam scholasticis, Christum matrimonium ipsum, quod antea obtinebat, evexisse pro fidelibus suis ad sacramenti dignitatem adiciendo contractui coniugali gratiam suam, qua antea nuptiae destitutae erant; ritus autem, quibus solemniter celebrabatur in Ecclesia coniugium, adiectos ab Ecclesia fuisse ad fines obtinendos, quos toties commemoravimus.

Quod si exigui, immo vero nullius ponderis ac valoris sunt, quae tum a Cano, tum a theologis reliquis allata sunt argumenta sive ex Bibliis, sive ex Patribus, multo magis talia sunt censenda, quae ex rationibus theologis urgentur. Nos ea expendentem deprehendimus, aut fallacia, aut falso, ut aiunt, supposito innixa. Si recolantur, quae reposuimus eiusmodi argumentis, facile sibi quisque id persuadebit, quod hic affirmamus, quin eadem repetere debeamus.

Ast talia ne pariter erunt censenda, quae adducuntur pro antiqua doctrina de contrahentibus coniugii christiani ministris? Nemo sanus profecto id dixerit, si attento animo reputet

istam sententiam non omni plane argumento biblico destitui, quod nobis suppetit ex Apostolo Ephes. V. Etsi enim demus, apodicticum illud testimonium non esse, haud ita tamen infirmum est, ut seponi possit; et sane conc. Tridentinum satis aperte illi innititur testimonio, ut adstruat gratiam a Christo Domino adiectam fuisse coniugio naturali inter protoparentes primum inito, quodque magnum est sacramentum in Christo et in Ecclesia.

Ad Patres vero quod attinet, vidimus eos unanimes esse cum Ecclesia catholica, in admittendis uti validis, etsi illicitis, connubiis clanculum celebratis, et in agnoscendis secundo, tertio ulteriusve repetitis nuptiis, quamvis sine benedictione sacerdotali inirentur. Non potuerunt proinde eiusmodi connubia uti sacramenta admittere, quin tamquam ministros matrimonii agnoscerent ipsos contrahentes. Fassi propterea sunt facto ipso benedictionem caeterosque ritus haud spectare ad sacramenti essentiam, idque confirmante Ecclesia ipsa semper et ubique praxi sua.

Nec minus solidum est argumentum, quod suppeditant euhologia et rituales libri utriusque ecclesiae, in quibus pariter vidimus haud reperiri verba illa, quae contrariae sententiae theologi vellent constituere ut formam, quam sacerdos minister pronunciat: *Ego vos coniungo*; sed neque aequivalentia habentur ullo modo. Fieri proinde nequit, ut in his, aut similibus verbis formam agnoscamus.

Idem dicas de argumento, quod praebent oecumenica consilia Lateranense III, Florentinum ac Tridentinum, quae omnia non aliud requirunt elementum praeter mutuum contrahentium consensum ad sacramentum matrimonii constituendum. Imo cum Tridentinum sub anathematis interminatione statuerit coniugia clandestina, quamdiu non fuerint ad Ecclesia irrita facta, *vera ac rata* esse matrimonia, hoc ipso declaravit, ea esse vere sacramenta, prout ecclesiastica loquendi ratio exigit, et conceptis verbis S. Thomas expressit cum reliquis scholasticis omnibus.

Sic etiam ineluctabile est argumentum, quod ex Ecclesiae ac

Sedis apostolicae agendi ratione desumitur. Nam ab Ecclesia et ab apostolica Sede tamquam vera coniugia, adeoque tanquam vera sacramenta spectata sunt, quae sine sacerdotis praesentia per renovationem consensus, dum prius fuissent invalida, legitima sunt effecta; nec non illa, quae in exteris regionibus sacerdotum defectu a solis inter se fidelibus coram delectis testibus fuerunt celebrata ac celebrantur; illa insuper quae renuente parrocho atque invito per mutuam consensum coram duobus testibus effecta sunt; quae coram parrocho diacono ineuntur, aliaque eiusmodi.

Item argumentum ineluctabile est, quod ex declaratione et doctrina Rom. pontificum suppetit, praesertim Benedicti XIV, ac Pii IX, qui expresse sacramentum coniugii in mutuo partium consensu constituerunt, uti ex allatis documentis constat.

Nemo igitur, quin sibi repugnare velit, ibit inficias sententiam, quae tenet contrahentes solos esse sacramenti matrimonii ministros, esse unice veram, imo et Ecclesiae catholicae doctrinam. Et haec hactenus.

CAPUT VI.

De inseparabilitate contractus et sacramenti in matrimonio christiano.

ARTICULUS I. — In coniugiis christianorum inseparabilis est ratio contractus et sacramenti, atque ubi non habetur sacramentum, neque habetur contractus.

Quaestioni de ministro altera haec quaestio succedit, quae magis etiam proxime connexa est cum quaestione de matrimonio civili.

Cum autem de inseparabili contractus et sacramenti ratione in christianorum coniugiis disserimus, haud intendimus loqui de alterutrius conceptu, seu ratione in abstracto, quatenus nempe per mentis abstractionem apprehendi separatim possunt. Etenim ultro fatemur sub hoc respectu alterum ab altero distingui posse ac dispesci. De hoc nulla quaestio est: at disceptatio nos-